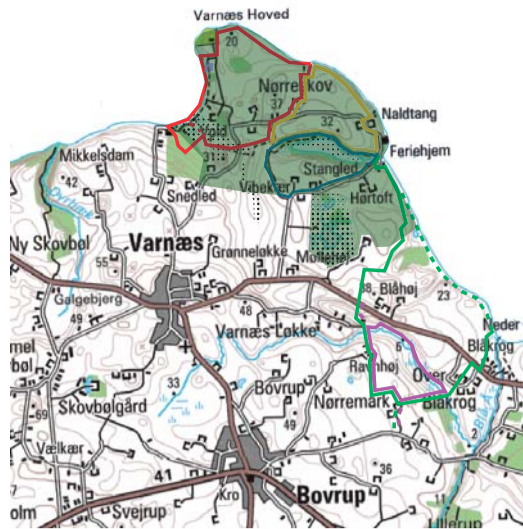

Hvem ejer og passer området?

Det kan være lidt vanskeligt at holde rede på, hvem der passer områderne og stierne, og dermed hvem man f.eks. skal henvende sig til med spørgsmål om opholdsarealerne og stierne. Tilsynet med statens arealer udføres af Skov- og Naturstyrelsen, Gråsten.

Aabenraa Kommune plejer de privatejede fredede arealer, herunder Varnæs Hovedstien, Naldtangstien, Skovsøstien, Poststien og Blåbækstien.

Tilsyn med afmærkning af stierne udføres ligeledes af Aabenraa Kommune.

- Fredet areal
- Statsejet areal
- Varnæs Hovedstien
- Naldtangstien
- Skovsøstien
- Poststien
- Blåbækstien

Naturpleje

Græssende kreaturer er med til at holde områderne ved Rævejbjerg, Varnæs Storemose, Vigsmose og Rørmose åbne, så træer og buske ikke får overtaget.

De græssende dyr tilhører private landmænd i området.

Varnæs Storemose

Varnæs Storemose blev dannet ved at en lavvandet sø groede til. År for år blev planterester ophobet i den oprindelige sø og på grund af iltmangel blev planterne kun nedbrudt i ringe grad. Især tørvemusser, sphagnum, har haft gode kår. Tørvemusserne svæver i vandoverfladen og skyder hvert år et nyt lag op over de gamle, så der opstår en stadig tykkere "dyne" indtil mosen er opfyldt. Tørvemusserne vokser derpå videre over grundvandsniveau alene ved den fugtighed regnen giver, så der til sidst er dannet en mose, som har karakter af en ophöjning i terrænet - en højmose.

I 1966 blev mosen afvandet. Derved blev størsteparten af mosen kultiveret. I 1992 blev der gennemført en jordfordeling finansieret med naturforvaltningsmidler. I kraft heraf kunne Skov- og Naturstyrelsen erhverve området Varnæs Storemose på ca. 40 ha med henblik på et naturgenopretningsprojekt. Krat blev ryddet og vandstanden blev hævet, så store dele af mosen i dag atter er vanddækket. Genopretningsprojektet har vist sig at være en succes - både for flora og fauna. Storemosen rummer et rigt fugleliv som især kan betragtes fra p-pladsen syd for mosen.

Levende hegn

Langs områdets mange levende hegn er der rige muligheder for at samle bær og plukke blomster.

Hegnene er også vigtige spredningsveje for områdets dyre- og planteliv.

FOTO: STEEN RABJERG

Stranden

Kystlandskabet består hovedsagelig af træbevoksede lerkliner.

På stranden ligger der masse af store sten, der er udvasket af klinerne.

Man kan her opleve, hvordan havet bearbejder kysten.

Opholdsarealer

I området er der mange gode steder hvor man kan nyde den medbragte frokostkurv.

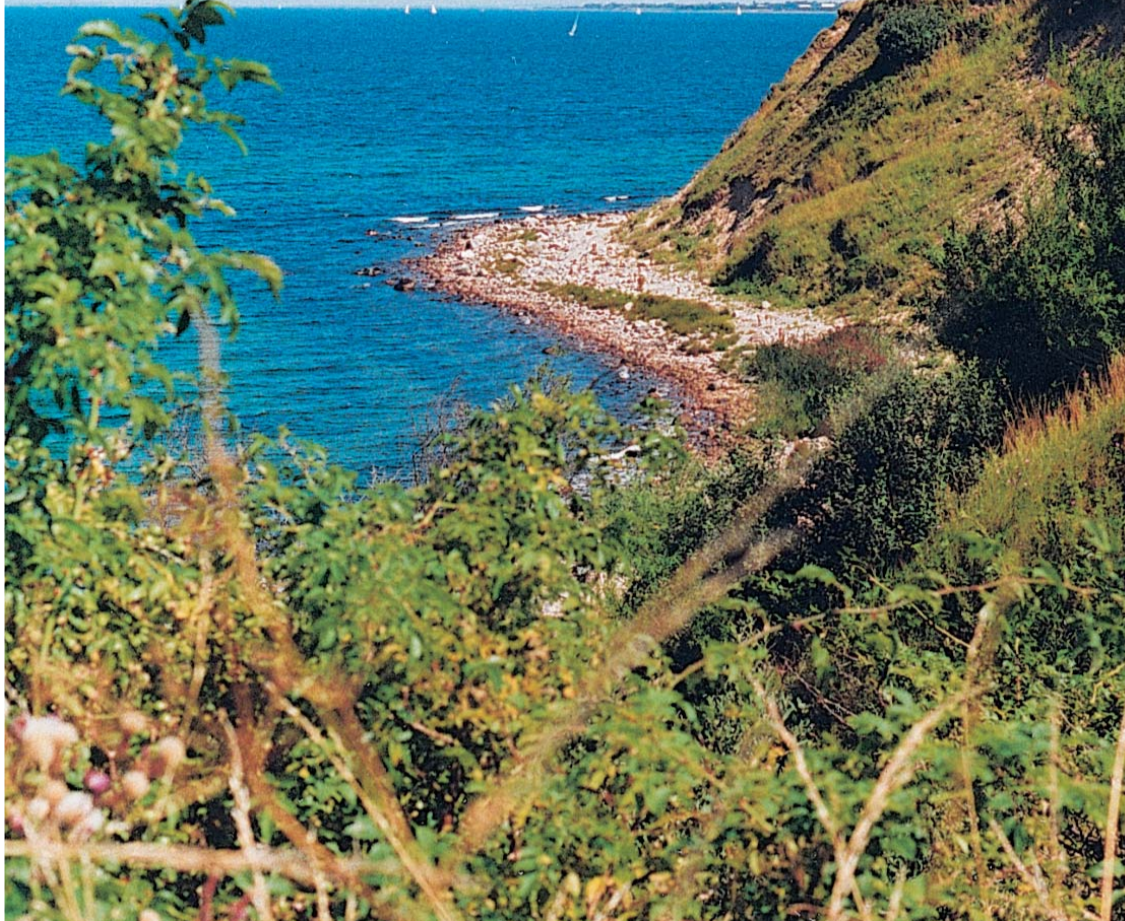
Ved Naldtang - lige ud til vandet - er der grill, bord og bænke.

På Varnæs Hoved er der en stor plads til boldspil og leg. Her står også borde og bænke. På pladsen ved Varnæs Vig er der grill, bålsted, borde, bænke, toilet og naturudstilling.

Et halvtag på opholdsarealet ved Varnæs Vig kan give skygge for solen og ly for regn og blæst

Varnæs

Skov- og Naturstyrelsen, Gråsten

Aabenraa
Kommune

Sagn og historie

Varnæs-halvøen er både en landskabelig og kulturhistorisk perle. Landsbyen Varnæs var en af de største i landsdelen. Ikke færre end 55 gårde lå samlet i en klynge.

På kort fra 1641 kan man se hvorledes landsbyen ligger tæt sammenklemt i den sydvestlige del af landsbymarken. Kun præstegården lå uden for på det sted, hvor den ligger i dag. Afstanden fra landsbyen til de fjernere marker var meget stor.

Kun præsten havde fået en del af sin jord for sig selv. Han havde benyttet sig af præstegårdens isolerede beliggenhed til at mageskifte med bønderne i landsbyen.

I Varnæs anmodede bønderne allerede i 1680 en hertugelig undersøgelseskommission om tilladelse til at udskifte jorden. Tilladelsen blev givet, men få år efter besatte den danske konges tropper den gottorpske del af Sønderjylland, og der kom ikke noget ud af planen. Heller ikke et forsøg i 1698 førte til noget resultat. Først i 1709 blev en hertugelig kommission sat til at undersøge forholdene, og i løbet af 1711 gennemførtes reformen. Jorden blev opmålt og derefter fordelt på 30 bol. Det blev ca. 34 ha til hvert bol, men de fleste gårde var halvbol dvs. gårde på ca. 17 ha. De to bolsfæller fik jorden udlagt under et og flyttede ud sammen. Derfra kommer det særlige for Varnæs at gårdene, som det også kan ses i dag, ligger to og to.

Hvor der før var store åbne marker, blev der plantet levende hegn. Selvom mange hegn nu er fjernet, kan man stadigvæk se mønstret i landskabet.

Kort fra 1783

Varnæs fællesskove

Før udskiftningen i Varnæs var der en ung bøgeskov i Blåkrog og opvoksede bøgeskov ved Skovsøen og i Varnæs Tykke. Efter udskiftningen forblev skovene i fælleseje. Skovene blev efter krigen i 1864 beslaglagt af den tyske stat, men i 1890 købte bønderne dem tilbage.

Varnæs Skov A/S består i dag af Varnæs Tykke, Dyrbæk, Søjbjerg (ved skovsøen) og Blåkrog, i alt ca. 34 ha. Langt størstedelen er løvskov. Skovene er ikke inddelt i parceller, men drives i samdrift og har derfor et meget ensartet præg.

Midt i Varnæs By er der rejst en sten til minde om udskiftningen. Stenen står ved siden af genforeningsstenen, der er en skålen fra skoven ved Varnæs Vig.

Varnæs Birketing

Et birk svarer til vore dages retskreds. Selve retshandlingerne blev holdt under åben himmel på en plads midt i byen. På en bakke ikke langt derfra stod galgen. På klokketårnet i Varnæs findes der stadig to halsjern. Her blev småforbrydere fastgjort og stod til spot for sognets lovlidige borgere.

På tur i naturen

De afmærkede ruter og opholdsarealer er åbne for færdsel til fods og til ophold på eget ansvar. Du må gerne plukke bær og blomster, blot du gør det varsomt.

Vis hensyn og hold din hund i snor. Hunde skal føres i snor bl.a. i skove, på udyrkede arealer, på markveje - og på stierne.

Hunde skal være i snor mellem 1. april og 30. september på stranden - og altid hvor der er græssende dyr. Vis hensyn over for planter og dyr i naturen - og de mennesker, der lever i og har deres erhverv dér.

Det er ikke tilladt at færdes med hund på Poststien og Blåbækstien.

God tur!

Stiafmærkning

Turene er afmærket med forskellige farver. Se kortet der viser turforslagene.

Andre vandreruter

Har du lyst til at opleve andre egne af Sønderjylland, kan du hente idéer på www.aabenraa.dk, www.skovognatur.dk og www.naturnet.dk.

Folderne fås på lokale turistkontorer, biblioteker og campingpladser eller hos:

Skov- og Naturstyrelsen, Gråsten

Felstedvej 14
6300 Gråsten
Tlf. 74 65 14 64
E-mail: graasten@sns.dk
Hjemmeside: www.sns.dk/graasten

Aabenraa Kommune

Natur og Miljø
Plantagevej 4, Bov
6330 Padborg
Tlf. 73 76 76 76
E-mail: post@aabenraa.dk
Hjemmeside: www.aabenraa.dk

Junker Vigge på Vold

Inderst i Varnæs Vig ligger gården Vold, der er i privat eje. Der er ingen adgang for offentligheden. Gården ligger på et voldsted, der omslutter gården og haven.

Om borganlægget ved man ikke meget, men sagn fortæller, at herfra stammer junker Vigge, der vandrede hvileløst rundt i et halvt århundrede på grund af ulykkelig kærlighed til jomfru Ida. De ligger begge begravet på kirkegården i Varnæs under den gamle løn ved korgavlen, hvor der er indmuret et stenhoved - det er Vigges hoved.

Tidligere stod der altid vand i en hulning ved den gamle løns rod. Vandet havde helbredende virkning. Det forsvandt ikke i tørre somre, og det frøs ikke i kolde vintre. Hullet er nu utæt i bunden og vandet er borte, men nu står der vand i grengafien.

Kæmpestenen

I Varnæs Tykke ligger langdyssen Kæmpestenen. Omkring den ca. 48 meter lange øst-vestvendte jordhøj ligger i alt 93 randsten. I midten ses det fritlagte gravkammer, der består af fire stenblokke og en kraftig overligger.

Naldtangstien 4,4 km

Her fra opholdsarealet, ved Naldtang lige ud til Als Fjord, starter den afmærkede tur. På den første strækning går turen langs med en lille bæk, der kommer inde fra Skovsøen. Turen, der følger skovstien på den nordlige side af søen (se Skovsøstien), er meget afvekslende med skiftende kig ned over søen og i skovbunden er der en meget varieret flora. Nyd skovens stilhed og læg mærke til hasselhegnet og de smukke vedbend, der klatrer op overalt. Fælles med Varnæs Hovedstien går ruten nu langs levende hegn og brombærranker ud til skrænten ned mod Als Fjord. Den næste del af turen følger skrænten, indtil den passerer et par af de karakteristiske gårde, der ligger sammen to og to (se afsnit om udskiftningen). Med en smuk udsigt over Als Fjord går turen tilbage til parkerings- og opholdsarealet ved Naldtang.

Opholdsarealet ved Naldtang

Skovsøstien 3,4 km

Udgangspunktet for denne tur er opholdsarealet ved Naldtang. Turen går først langs nordsiden af den 11 hektar store skovsø, som er indtil 5 m dyb. Søen ligger meget smukt i bunden af den smalle og dybe tunneldal omgivet af op til 30 meter høje skrænter. Tidligere var det en vig med forbindelse til Als Fjord. Vigen blev benyttet som en naturlig havn, hvor en pælerække med bom beskyttede mod vendernes indtrængen. Senere er udløbet sandet til, og søen er blevet fersk. I starten har du ellekrat til alle sider, men godt 200 meter inde går stien opad, og der er en smuk udsigt til Skovsøen. Når Naldtangstien og Skovsøstien igen skilles, går denne tur mod syd forbi gården Vibekær, som er en af områdets tvillinggårde (se under udskiftningen). Længere fremme ad vejen er der en smuk udsigt ned over Varnæs Storemose - en gammel højmose der blev afvandet i 1960'erne og genskabt i 1992 (se afsnit om mosen). Fra asfalten kan man gore en afstikker ind til udsigtspunktet ved Stangled. Herfra har du et smuk kig ned til Skovsøen og ud over fjorden til Als. Det er et smukt sted at drikke den medbragte kaffe og der er opsat bord og bænke.

Udsigt over Skovsøen

Poststien 7,3 km

Poststien byder på en dejlig, men også ret anstrengende tur. Stien har fået navn efter en postrute, der indtil slutningen af 1960'erne blev betjent af postbude, der til fods sørgede for posten fra Bovrup over Blåhøj til Naldtang. Turen starter fra P-pladsen mellem Varnæs og Blans, ca. 2 kilometer øst for Varnæs by. Her kan du vælge, om du vil følge den afmærkede rute mod Naldtang eller mod Blåskrog. Mod Naldtang fører stien forbi et flot udsigtspunkt, hvorfra du kan se ned over Varnæs Storemose (se afsnit om mosen), ud over de smukke marker med levende hegn og Als Fjord. Hvis du ikke ønsker at gå helt til Naldtang, kan du ca. 800 meter før Naldtang følge kysten til Blåbækkens udløb. Ruten går væk fra stranden op gennem de to hyggelige småbebyggelser Neder Blåskrog og Over Blåskrog. Maleren Christoffer Vilhelm Eckersberg blev født i 1783 i Neder Blåskrog. Ud for den gamle kro er der rejst en mindesten, og på hans barndomshjem i Blans sidder en mindetavle for "den danske malerkunsts fader". Senere på turen kommer du forbi en mindre stævningskov, hvor stammerne oprindeligt blev skåret ned ca. hvert 20. år. I dag ligger skovene dog mere urørt hen til gavn for vilde dyr og planter. Bemærk elmealléen, der fører op til et par af de karakteristiske tvillinggårde. Stien går over den lille stenbro, Knippelbro, ved Blåbækken og efter endnu en bakke er du tilbage ved turens udgangspunkt.

Knippelbro er bygget af en ung mand omkring 1890. Han havde slået fra sig med en knippel og blev derfor af lokalbefolkningen dømt til at bygge broen

Velkommen til Varnæs

Landskabet her på Varnæs Hoved og sydsiden af Als Fjord er et bakket morænelandskab gennemskåret af dybe kløfter, der er skabt af istidens smeltende vand. Kysten er speciel. Flere steder på de stejle kystskrænter er lerklinten skredet ned, og over store dele af skrænterne breder kratbevoksningen sig. Langs stranden ligger der store sten og er du heldig, kan du finde små stykker rav. Rav er dannet af harpiks fra fyrretræer, der voksede for flere millioner år siden og er ført hertil med isen under sidste istid. I 1980 blev store dele af området fredet bl.a. med det formål at bevare de landskabelige og kulturhistoriske værdier og sikre offentligheden adgang til området. Skov- og Naturstyrelsen, Gråsten samt Aabenraa Kommune arbejder sammen om at pleje området og give besøgende gode muligheder for at nyde den dejlige natur.

Denne folder giver dig 5 forslag til vandreture igennem det spændende landskab. Over marker, overdrev, langs levende hegn, små vandløb eller langs den smukt beliggende skovsø.

På en stille aftenetur vil du i området meget ofte møde rådyr, der springer afsted hen over markerne.

Varnæs Hovedstien 5,8 km

Opholdsarealet ved Varnæs Vig er et fint udgangspunkt for turen rundt om Varnæs Hoved. Her er der borde og bænke, grill-, bål- og legeplads samt toilet. Det er ikke tilladt at overnatte her. Du kan herfra gå op til udsigtspunktet Rævejberg (31 m), hvorfra der er en smuk udsigt over fjorden.

Fra opholdsarealet kan du gå direkte ned til badestranden ved Varnæs Vig, som også er et yndet sted for mange lystfiskere og sejlere.

Du kan også følge den afmærkede sti til Varnæs Tykke, som er en af de skove, der efter udskiftningen i 1710-11 forblev i fællesjeje. Her finder du den ca. 48 m lange øst-vestvendte langdyse Kæmpestenen. Snart er du ude igen ved Varnæs Vig og følger nu stranden mod Varnæs Hoved.

Før du kommer helt ud til spidsen, går der en lille trappe op, og den afmærkede tur går igen væk fra kysten på en kort strækning. Nu går turen langs klinten, hvor indtrykket hele tiden veksler mellem åbne kig over fjorden og tætte slænehegn.

Den sidste del af turen går over marker og langs levende hegn, hvor der er rige muligheder for at plukke hyldeblomst, brombær og slåen.

Udsigt fra Rævejberg

Ravnhøjalléen inden den blev angrebet af elmesyge

Landskabet omkring Blåbæk og Poststien er meget varieret. Langs Blåbæk findes enge og overdrev med en mangfoldighed af planter, bl.a. ranunkel og engkabeljeje. Det rige blomsterflor skyldes hovedsageligt kreaturgræsningen og manglende eller sparsom gødsning af disse arealer.

Stensætning ved Blåbækken

Blåbækstien 4,0 km

Den afmærkede Blåbæksti udgår fra P-pladsen mellem Varnæs og Blans, ca. 2 km øst for Varnæs by. Her på de første meter går det ret stejlt nedad, og snart står du i bunden af den tunneldal, der har formet Blåbækkens omgivelser. Den næste kilometer går igennem engene med højre hånd. Du passerer de stenter, der i sommerhalvåret forhindrer kreaturerne i at forlade de grønne enge.

Langs en stor del af Blåbæk er bredderne stensat, og enkelte steder er også bunden belagt med sten. Når du er kommet forbi den lille stævningskov, støder du til den gamle poststi og følger den forbi Ravnhøj.

Elmealléen, der fører op til gårdene er plantet af to unge mænd, der var med ved Vestfronten under 1. Verdenskrig. De lovede hinanden, at hvis de begge slap levende fra dette helvede, ville de plante en allé ind til deres gårde. Nord for Ravnhøj passerer stien Blåbæk over Knippelbro, der er fra omkring 1890. Det meste af alléen døde omkring år 2000 af elmesyge, men der er siden plantet nye allétræer.

Snart er du tilbage på parkeringspladsen. Det kan anbefales at gå turen en aftenstund eller tidlig morgen. På de tidspunkter har du gode chancer for at se en del vildt i dalen.